

معماری قبل از اسلام

معماری ایرانی را باید بطور صحیح از اعماق تاریخ این سرزمین کهن مورد بررسی قرار داد.

معماری ایرانی به شش قرن قبل از میلاد مسیح باز می گردد، که مشخصات هر دوره معماری را در دوره های مختلف تاریخی شرح می دهیم :

۱- معماری دوران ماقبل تاریخ تا زمان حکومت مادها.

۲- معماری از زمان حکومت مادها تا پایان دوره حکومت ساسانیان.

در رابطه با معماری ایران، باید به خوانندگان یادآوری شود، تغییراتی که در رابطه با هنر پیشینیان ایران در معماری داده شده و نحوه ساختمان سازی آن دوران. در سخنی کوتاه می توان به : حکاکی بر روی سنگ، گچکاری، نقاشی، آجرکاری، آئینه کاری، کاشی کاری، موزائیک کاری و دیگر کارهای تزئینی اشاره کرد.

البته ما باید استثناهایی هم برای ساختمان های چند شکلی که برای مواردی خاص استفاده می شد، قائل شویم. این گوناگونی برآمده از نیازهای خاص مردم در زمانهای متفاوت بوده است. هنرمندان ایرانی به دنیا ثابت کردن که توانایی های بالایی دارند و شامل احترام بسیار، بخاطر اثرهای تاریخی منحصر بفرد فراوانی که از خود بجای گذاشته، هستند.

"Great Tombs" in Persepolis

بنظر مشکل می رسد که بتوان معماری ایرانی را از زمانهای بسیار دور تا بحال طبقه بندی کرد. اما، ترتیبات زیر می تواند چشم انداز وسیعی از این کارها در اختیار شما قرار دهد: کلبه های ماقبل تاریخ، شهرها و قصبه های اولیه، استحکامات و دژهای نظامی، معابد و آتشکده ها، مقبره ها و آرامگاه های بزرگ، مکانهای عظیم تاریخی، سدها و پلها، بازارها، حمام ها، جاده ها، مساجد عظیم، برجها و مناره ها، ساختمانهای مذهبی و محلهایی از دوران اسلامی، و همچنین بناها و یاد بوذهای گسترده در کشور ایران. از دیگر چیزهای مهمی که بر روی معماری ایرانی تاثیر گذار بوده است، شرایط مهم آب و هوایی در فلات ایران بوده است. بطور مثال سبک معماری در شمال کشور و کوهپایه های ایران با سبک معماری در جنوب و کویر ایران تفاوت دارد. اکنون با مصادف شدن با اطاعات تمام نشدنی و حیرت آوری که امکان آن در هیچ کشور دیگری نیست، نگاهی داریم گذرا به معماری ایرانی. صحبت کردن در مورد معماری باستانی، بدون اینکه نمونه هایی از آن وجود داشته باشد تقریباً غیر ممکن است.

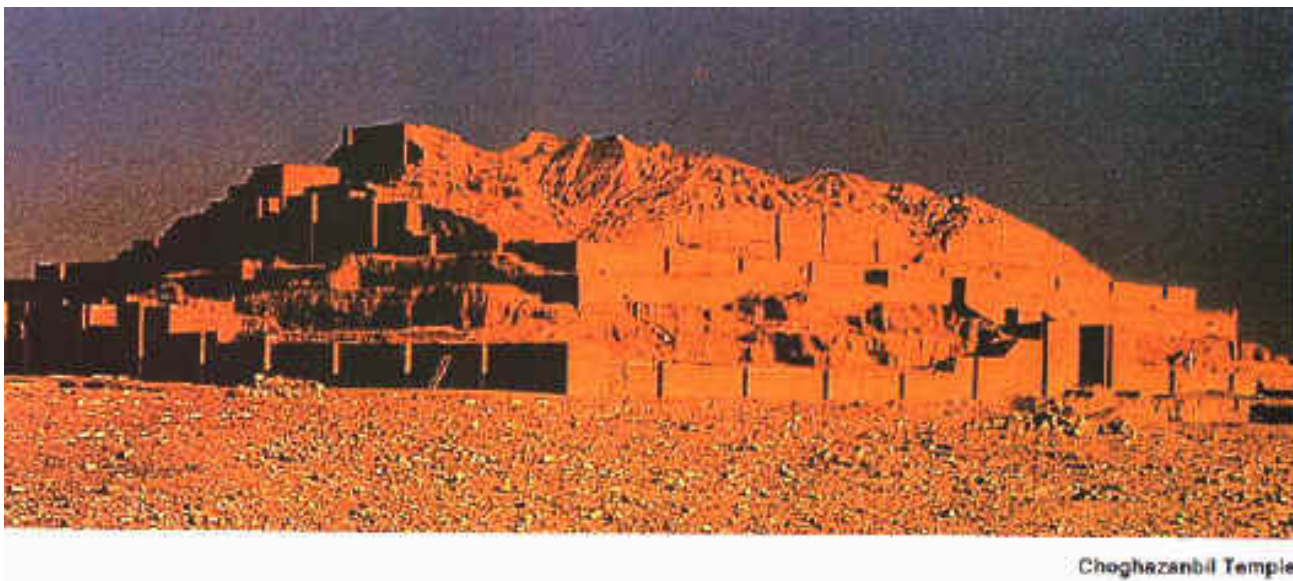
یکی از قدیمی ترین بناهای کشف شده در فلات ایران مربوط می شود به بنای رنگ شده " زاغ تپه " در قزوین. در تاریخ گذشته که مربوط می شود به قرن هفتم و اوایل قرن ششم قبل از میلاد، باید بسیار مورد رسیدگی قرار گیرد که در آن زمان قبل از تاریخ، چگونه و با چه وسائلی این بنا را آراسته کرده اند. از این بنا برای جمع شدن و اجتماعات استفاده می شده است.

در این بنا از شومینه برای گرم کردن ساختمان در فصلهای سرد سال استفاده می شده است. همچنین محلی برای درست کردن کباب داشته است. همچنین این ساختمان دو محل برای نگهداری ابزارها و وسائل، بعلاوه اتاقی کوچک که از آن به عنوان نشیمن استفاده می کردند. دیوارها بوسیله نقاشی از بز کوهی تزئین شده است. به احتمال خیلی زیاد از این مکان برای انجام مراسم مذهبی خود استفاده می کردند.

تپه سیالک در نزدیکی کاشان نیز یکی دیگر از این مکانهای تاریخی است، که به قرن ششم و پنجم قبل از میلاد برمی گردد. اولین بار که مردم به منطقه سیالک رفتند، نمی دانستند که چگونه باید خانه ساخت، و زیر کلبه هایی که با برگ درختان تهیه شده بود زندگی می کردند. اما بزودی آنها فرا گرفتند که چگونه با گل، خشت خام درست کرده و مورد مصرف در خانه سازی قرار دهند.

در قرن چهارم قبل از میلاد مسیح مردم سیالک بصورتی جامع شروع کردند به بنا نهادن بناهای جدید، که بخوبی مشخص است. این بناها بصورتی یکجا و توده، و تماما تهیه شده از آجر خام بود. این آجرهای اولیه که بصورتی بیضی شکل تهیه می شد، در آفتاب گذاشته شده و خشک می شدند؛ و بعد از آن مورد استفاده قرار می گرفتند. معماری این دوره تمام بناها را با رنگ قرمز تزئین کرده و تمام درهای این بناها کوتاه و باریک بوده و قد درها بیشتر از ۹۰ - ۸۰ سانتی متر نبود.

تپه حسن در نزدیکی دامغان، تپه ایلبلیس در ۷۲ کیلومتری کرمان، و تپه حسنلو در آذربایجان غربی از بناهایی هستند که بوسیله حفاری های باستان شناسی از زیر خاک بیرون آورده شده اند.

Chogazanbil Temple

نمایی از معبد چغازنبیل در خوزستان

در حفاری های تپه حسنلو، سه بنای عظیم کشف شد که تمام آنها با نقشه ای یکسان درست شده بودند. این بناها به ۱۰۰۰ - ۸۰۰ سال قبل از میلاد مسیح برمی گردند. تمام آنها دارای دروازه ورودی، حیاط سنگفرش شده، اتاقها و انبار بوده اند.

در معماری تپه حسنلو، ساختمانها بنظر از چوب بنا شده اند؛ مربع و بصورت برج با پایه های چوبی که بدون برش بصورتی عمودی از آنها بعنوان پایه و ستون استفاده شده بود. یکی از اتاقها بصورتی سنگفرش شده با خشت خام کشف شد. نکته جالب توجه اینکه اتاقی دیگر را که بعنوان آشپزخانه از آن استفاده می شده دارای جاهای مخصوص با شومینه دور آنها بود.

یکی از معماریهای مهم ایران مربوط است به قرن ۱۳ قبل از میلاد؛ معبد چغازنبیل (۱۲۵۰ قبل از میلاد) است که در کنار رودخانه کرخه در استان خوزستان در جنوب ایران قرار گرفته است. این معبد بوسیله "هونتاش هوبان" پادشاه ایلام بر روی خرابه های شهر باستانی "دور - آنتش" ساخته شده بود.

این معبد نشانگر اوج و شکوه معماری در آن دوره است. این بنا بصورت چهارگوش و به صورت یک ساختمان پنج طبقه است، که هر طبقه از طبقه قبلی کوچکتر است و نمائی بصورت مخروطی را نشان می دهد. معبد اصلی در آخرین طبقه ساخته شده بود. موادی که در ساختمان این معبد بکار رفته است، بیشتر از آجرهای پخته لعاب دار همراه با ساروج بسیار قوی بوده است.

گنبد غربی معبد چغازنبیل که بصورتی ماهرانه ساخته شده بود هنوز هم پس از گذشت سه هزار سال از تاریخ آن بصورتی عجیب و حیرت آور در وضعیتی خوب بسر می برد. ساختن طاقهای هلالی شکل برروی راهروها و پلکان های داخل معبد نشانگر موفقیت فوق العاده و شگفت آور معماری در ایران باستان است. چیزی که باعث تعجب و شوک بسیار در معماری چغازنبیل است، اینکه ابتکار هنرمندان آن دوره در اختراع و ساختن یک سیستم جدید که آب آشامیدنی ساختمان را تهیه می کرده است. آب تسویه شده بوسیله عبادتگران و پرستشگران و ساکنین آن منطقه مورد استفاده قرار می گرفت.